

УДК 338.515

Гуткевич С.О.,

д.е.н., професор, зав. кафедри міжнародної економіки,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

ПРИБУТОК ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Сутність і значення економічної категорії «прибуток» в міру розвитку економіки постійно ускладнюється. На сучасному етапі прибуток є основою розвитку підприємства і основним джерелом його інвестування. Для підприємства важлива не сума прибутку як така, а та його частина, яка буде використана як джерело самофінансування і розвитку. Процес отримання прибутку, як будь-який процес, потребує управління і здійснюється через функції з урахуванням факторів, що впливають на прибуток та ефективність діяльності підприємства.

Ключові слова: прибуток, розвиток, ефект, джерела, інвестиції, пріоритетність, функції, фактори, ризик, підприємство.

ПРИБЫЛЬ КАК ОСНОВА ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ПРЕДПРИЯТИЯ

Гуткевич С. А.

Сущность и значение экономической категории «прибыль» по мере развития экономики постоянно усложняется. На современном этапе прибыль является основой развития предприятия и основным источником его инвестирования. Для предприятия важна не сумма прибыли как таковая, а та её часть, которая будет использована как источник самофинансирования и развития. Процесс получения прибыли, как любой процесс, требует управления и осуществляется через функции с учётом факторов, влияющих на прибыль и эффективность деятельности предприятия.

Ключевые слова: прибыль, развитие, эффект, источники, инвестиции, приоритетность, функции, факторы, риск, предприятие.

PROFIT AS A BASIS FOR EFFECTIVE MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE DEVELOPMENT

Gutkevych S.

The essence of the economic category of profit becomes more difficult with the level of economic development. In modern conditions, profit is the base of enterprise's development and the main source of it investing. It is important for enterprise not the sum of profit, rather its part that will be used as the source of self-financing and development. The process of getting profit, as any other process, needs management, and is performed through the functions in view factors that influence the profit and efficiency of the enterprise. Making a profit should be viewed primarily as a result of any activity that is based on raising capital in any form. In modern terms, profit is the main effective source of development and result of the activity any object on macro and macro levels. An income as basic source of investing is basis of making decision exactly.

Keywords: *profit, development, effect, sources, investment, priorities, functions, factors, risk, enterprise.*

Постановка проблеми. Отримання прибутку необхідно розглядати, насамперед, як результат якої-небудь діяльності, яка заснована на залученні капіталу в будь-якій формі. В сучасних умовах прибуток є основним ефективним джерелом розвитку і результатом діяльності будь-якого об'єкта на макро- і макрорівнях. Прибуток за юридичним визначенням – це дохід, отримуваний від виробництва і реалізації товару або послуги, тому мета підприємства і основа його розвитку – це отримання прибутку як джерела інвестування. Для аналізу прибутку як основи розвитку підприємств необхідно дати характеристику джерел його інвестування, функції прибутку і фактори, які впливають на його отримання. Саме прибуток як основне джерело інвестування є основою прийняття рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансування розвитку підприємств є одним з найголовніших при дослідженні інвестиційної діяльності. Бабо А. [1], Бернар А. [2], Бланк А.І. [3], Саблук П.Т. [5] та інші вчені-економісти займаються даними проблемами, пов'язаними з активізацією інвестиційної діяльності та залученням капіталу в нашу країну. Цікавий, з наукової точки зору, підхід до визначення сутності і значення прибутку Андре Бабо [1], який розглядає прибуток як один з важливих показників діяльності підприємств, а також як джерело його самофінансування, тобто власне джерело інвестування.

Але недостатньо повно досліджені питання, пов'язані з прибутком як джерелом інвестування, його зв'язок з іншими джерелами і впливу прибутку на інвестиційну діяльність підприємств. Це стало основою написання даної статті.

Мета статті. Показати на основі аналізу прибуток як основний орієнтир і пріоритет при прийнятті управлінських рішень, в тому числі інвестиційних.

Основні результати дослідження. Як показав аналіз руху потоків капіталу, інвестиційний капітал підприємства включає і залежить від таких джерел фінансових надходжень як:

- прибуток від реалізації продукції / послуг суб'єктів підприємництва;
- зовнішні інвестиції: як іноземні, так і вітчизняні;
- залучені кошти – кредити;
- заощадження населення.

На основі проведеного аналізу руху потоків капіталу, виходячи зі стратегії розвитку, складений алгоритм фінансування об'єкта інвестування, яким може бути будь-яке підприємство, організація (рис.1). Розглянемо цей процес більш детально. Ефективно функціонуючі підприємства мають можливість самостійно формувати джерела власного інвестування, які включають, насамперед, прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, амортизаційні фонди, сформовані резервні фонди.

В збиткових підприємствах, особливо в умовах інфляції таке джерело фінансування капітальних вкладень, як амортизаційні кошти – амортизаційний фонд, може використовуватися не за призначенням, а на інші платежі, хоча при сприятливому розвитку кон'юнктури він є найбільш стійким джерелом фінансових ресурсів і використовується на модернізацію виробництва.

Рис.1. Схема фінансування об'єкта

Амортизаційні фонди створюються як цільові накопичення грошових коштів підприємствами та організаціями шляхом амортизаційних відрахувань і не залежать від результатів господарювання. Вони формуються пропорційно кругообороту основних засобів, їх нормативи встановлюються в законодавчому порядку і повинні сприяти розширеному відтворенню. Однак, як вже зазначалося, можливості використання амортизаційних відрахувань в умовах інфляції знижуються і полягають у підтримці діючого виробництва.

Аналіз джерел самофінансування дозволяє визначити прибуток як основне джерело інвестування підприємств.

Прибуток є основою ухвалення інвестиційного рішення і розглядається з двох позицій:

- по-перше, прибуток, отриманий в результаті виробництва і реалізації продукції або послуг;

- по-друге, прибуток у вигляді відсотків або дивідендів, отриманих від придбання / вкладів цінних паперів.

Прибутковість підприємства визначається як сукупність ознак, що дозволяють в той чи інший момент прогнозувати рівень прибутку підприємства [2] і оцінюються в грошовому вираженні з урахуванням різних факторів: уміння успішно вести переговори про залучення коштів, тобто, умови кредитування; позицій на ринку; рівня технології; якості управління; зростання номінальної вартості підприємства. У ході дослідження визначені і проаналізовані чинники, які формують прибуток.

На основі проведеного дослідження визначені основні фактори і функції прибутку. Так, до факторів впливу на рівень прибутку відносяться: інновації, рівень ризику підприємства, розмір інфляції, місткість ринку. Розглянуті фактори взаємопов'язані і взаємозалежні і, формуючи прибуток, вони впливають на формування інвестиційної привабливості і на розвиток інноваційного процесу. Інновації як форма інвестицій, пов'язані з процесом постійного оновлення і модернізації, включають всі зміни, що сприяють поліпшенню ефективності діяльності підприємства при контролі за рентабельністю роботи всіх його ланок.

Інноваційний процес сприяє поліпшенню умов праці; підвищенню рівня механізації та автоматизації трудомістких процесів; професіоналізму працюючих; якості управлінської праці, стимулює розвиток інноваційних ідей, а також підвищення кваліфікації співробітників.

При інвестуванні інноваційного проекту потрібні обґрунтування та оцінка його ефективності, тому на основі системного аналізу інноваційної діяльності підприємства визначають його потенційні ринкові можливості, які є привабливими для інвестора.

Ефективна інноваційна діяльність забезпечує приріст прибутку в основному за рахунок: випуску нової продукції; освоєння нових ринків збуту; зростання продуктивності праці; використання нових сировинних джерел. Також фактором, що впливає на прибуток, є масштаби або розмір підприємства. На великих підприємствах передбачається більш високий технічний і економічний рівень, що забезпечує високу продуктивність праці і її оплату. У розвинутих країнах прослідковується пряма залежність між зростанням масштабів компанії або підприємства, скороченням ризиків та ймовірністю його банкрутства.

На регіональному рівні великі за розмірами підприємства більш конкурентоспроможні, мають можливість провести диверсифікацію виробництва, впливають на ринок. Але фактор

збільшення розмірів підприємства має певну межу і тенденцію стабілізації зростання прибутку або його зниження в залежності від галузі.

Аналіз факторної залежності між прибутком і ринком показав, що виходячи з того, що інвестор віддає перевагу найбільш дохідним активам або інвестиційним товарам з максимальною нормою прибутку на вкладений капітал, підприємство повинно прагнути ефективно використовувати свої конкурентні переваги, що забезпечують йому економічну стійкість в ринкових нестабільних відносинах і отримання доходів. Залежно від кількості в регіоні підприємств, що виробляють інвестиційний товар, визначається рівень конкуренції і ціна реалізації.

Розрахунковий прибуток або передбачуваний, очікуваний прибуток, встановлюється розрахунковим шляхом як основа оподаткування. Очікуваний рівень прибутковості інвестицій сприяє їх збільшенню і навпаки, при зниженні доходності зменшується попит на інвестиційні товари. Альтернативою прямого інвестування є вкладання грошей в банк з метою отримання процентної ставки.

Фінансові ринки в сучасних умовах використовують заощадження для створення нового капіталу, збільшення прибутку підприємства. На прибуток впливає інфляція, яка відображає підвищення середнього рівня цін в економіці і дозволяє підприємствам приховати реальні результативні дані своєї діяльності, роблячи істотний вплив на одержуваний прибуток.

Без регулювання державою процесу інфляції прибуток стає механізмом перерозподілу грошей від вкладників та платників податків до торговців і банкірів. Держава повинна здійснювати функції контролю над прибутком, забезпечуючи у виробництві певний рівень доходів. Фактори, які формують прибуток, дозволяють виконувати прибутку ряд функцій, що впливають на інвестиційний процес. Виходячи з визначення очікуваного і фактично отриманого прибутку, можна виділити такі функції, виконувані прибутком:

- планування, виходячи з того, що очікуваний прибуток- це основа ухвалення інвестиційного рішення;
- розвиток, оскільки отриманий прибуток визначає ефективність діяльності підприємства;
- самофінансування, тому що частина отриманого прибутку є джерелом фінансування розвитку або відтворення;
- стимулювання, характеризує прибутковість інвестицій, пов'язане з надходженням частини прибутку в якості винагороди власникам капіталу (підприємцям).

Ці функції можна розглядати як класичні в умовах ринку. Перші дві функції взаємопов'язані, оскільки перша набуває сенсу лише за умови існування другої, третя функція сприяє розвитку виробництва. Четверта функція передбачає часткове вирішення проблеми привласнення прибутку, розширення виробництва [4].

Розглянуті функції безпосередньо впливають із проблеми розвитку підприємства і пов'язані з прийняттям ефективних інвестиційних рішень. Значення прибутку в прийнятті інвестиційного рішення залежить і визначається її виглядом: короткостроковий очікуваний прибуток – це повне самофінансування, що передбачає швидке здійснення інвестицій. Інвестиційні витрати дозволяють розвивати діяльність підприємства їх вкладають в будівлі, споруди, техніку, обладнання тощо.

В основному інвестування передбачає довгострокові вкладення, тому наступний вид прибутку – довгостроковий очікуваний прибуток. Він пов'язаний з циклом виробництва товару. Очікувані за ряд років суми прибутку складаються при умові вимірювання в однакових одиницях, тобто приводяться до розрахункового періоду або дисконтуються. У розвинених країнах єдиним можливим критерієм напрямку інвестиційних процесів є отримання максимально можливого прибутку (у короткостроковому, середньостроковому і довгостроковому планах) [1].

У державному секторі економіки критерії інвестиційних рішень ґрунтуються на критерії загальної вигоди або вигоди виробника. Жодна сфера економіки і жодна економічна система не можуть існувати без критерію, визначального розподіл інвестицій між галузями і підприємствами. Інвестиційний процес не повинен обмежуватися прогнозуванням отримання прибутку, необхідно управляти процесом його отримання.

Джерелом інвестування підприємств є кредити комерційних банків та інших фінансових структур. Це джерело характеризує активність вітчизняних потенційних інвесторів і рівень кредитування національної економіки комерційними банками. В основі управління підприємством платоспроможність позначає можливість підприємства дотримуватися термінів виконання зобов'язань за отриманими позиками (кредитами). Вона являє додаткову можливість перевірки платоспроможності або кредитоспроможності.

Кредити комерційних банків, їх розміри залежать від рівня позичкового відсотка. Якщо ціна кредиту перевищує фінансову ефективність виробництва (його рентабельність), то відсутні фінансові можливості або гарантії повернення кредиту. Банківський капітал, враховуючи характер аграрного сектора економіки, направляється в основному в окремі високоефективні галузі. Для інвестування можуть використовуватися довгострокові кредити у формі інвестиційного лізингу. Лізингові угоди найбільш вигідні банкам і фінансовим компаніям, оскільки мають заставу – об'єкт лізингу. Лізинг включає як відносини купівлі-продажу, так і відносини оренди, а в його основі – кредитна угода між банком (лізинговою компанією) і лізингодержувачем. Він надає консультаційні послуги з використання наданої оренди.

Особливо інвестиційний лізинг вигідний сільськогосподарським виробникам, які не мають нових технічних засобів, обладнання, яке можна взяти в оренду навіть на час виконання сезонних робіт. Стимулювання інвестиційного лізингу передбачає різноманітні пільги в регіонах, галузях, особливо в галузях з низьким технічним оснащенням, що виробляють складну технічну продукцію, сировину, продукти харчування.

Створення в агропромисловому комплексі професійних об'єднань товаровиробників дозволить більш ефективно використовувати кредити банків. Можливе створення промислово-фінансових або фінансово-промислово-торговельних об'єднань для великомасштабних виробництв, що передбачає об'єднання фінансистів і товаровиробників [5].

У розвинених ринкових економіках частина інвестицій, які здійснюються за рахунок заощаджень громадян, складає близько 70% від усіх інвестицій, включаючи іноземні. Приватним інвестором може бути кожен громадянин країни, що має вільні грошові кошти. У розвинених країнах це джерело має велике економічне значення. Завдання держави у сфері інвестицій полягає в розробці мотиваційного механізму, що сприяє залученню коштів

населення в інвестиційний процес, підвищує ефективність їх використання. Перш за все, необхідно повернути довіру населення до грошових коштів як до засобу накопичення. Це взаємопов'язано з необхідністю індексації вкладів, підвищення працевлаштування працівників і їх заробітної плати, що відіб'ється на активізації інвестиційного процесу, тому що підвищиться платоспроможність населення, стабілізується виробнича діяльність.

Через систему спрямованого обмеження використання інфляційного приросту вкладів утворюються недержавні інвестиційні структури: ринок цінних паперів, пенсійні та страхові фонди тощо. Відновлення довіри до грошей як засобу накопичення, але тільки в формі вкладів, дозволить скоротити поточні витрати, збільшити надходження грошей в банки і кредитні ресурси банку, якими як інвестиційними коштами зможе розпоряджатися держава. Можливе використання валютних збережень громадян за умови реальних гарантій, що забезпечують зворотність інвестицій та їх доходність. Відсутність інвестиційної альтернативи в країні сприяє відтоку капіталу.

Висновок. Дослідження розвитку підприємств показало, що основним його джерелом інвестування є самофінансування. Діяльність підприємств заснована на багатоваріантній оцінці факторів і тенденцій, що впливають на прийняття управлінського рішення з інвестування. Важливими чинниками прийняття управлінського інвестиційного рішення є інвестиційна привабливість та пріоритетність вибору об'єкта інвестування з урахуванням розміру отримання доходів залежно від рівня ризиків.

1. *Бабо А. Прибыль / А. Бабо. – М.: АО «Прогресс», «Универс». – 1993.*
2. *Бернар И. Толковый экономический и финансовый словарь: французская, русская, английская, немецкая, испанская терминология: В 2-х т./ И. Бернар, Ж. Колли. – М.: Международные отношения, 1997.*
3. *Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. – М.: Эльга Ника-Центр, - 2001.*
4. *Модель розвитку галузей економіки України : [монографія] / за ред. С.О. Гуткевич. – К.: НТУУ «КПІ», 2011.*
5. *Саблук П. Т. Засади трансформаційних процесів в аграрній сфері / П. Т. Саблук // Інтелект XXI. – 2014. - № 4.*